

Глобальні ризики ескалації локальних конфліктів у світовій системі міжнародних відносин

Денис В. Демідов 1*

¹ Луганський національний університет імені Тараса Шевченка (Україна). Докторант кафедри політології і міжнародних відносин, доктор філософії.

* Автор-кореспондент, e-mail: denysdemidov@gmail.com

СТАТТЯ	АНОТАЦІЯ
Дослідницька DOI: 10.70651/3041-2498/2025.7-8.03 Авторське право © 2025 автора Цей твір ліцензовано на умовах Ліцензії Creative Commons «Із Зазначенням Авторства – Некомерційна 4.0 Міжнародна» (CC BY-NC 4.0).	У статті здійснено комплексний аналіз глобальних ризиків ескалації локальних конфліктів у трансформованому середовищі міжнародних відносин. Актуальність дослідження зумовлена зростанням частоти та інтенсивності регіональних конфліктів, що мають потенціал до перетворення в масштабні кризи з транскордонними наслідками, а також еволюцією інструментів їхнього впливу – від класичних військово-політичних механізмів до гібридних форм, які охоплюють інформаційний, економічний, технологічний та гуманітарний виміри. Метою статті є визначення основних чинників ескалації локальних конфліктів до глобального рівня, типологізація форм прояву таких загроз у сучасній міжнародній системі, а також аналіз можливих стратегій стримування їхнього поширення. У дослідженні використано елементи структурно-функціонального аналізу, мережевого моделювання, індексного оцінювання ризиків, а також концептуальні положення теорії онтологічної безпеки, підходи до аналізу стратегій наддержав у регіональних конфліктах. Методи дослідження охоплюють порівняльно-політичний аналіз (для виявлення подібностей та відмінностей у впливі різних конфліктів на глобальну безпеку), системно-структурний підхід (для моделювання типології загроз), контент-аналіз медіаджерел (для кількісного виміру ескалаційних трендів), кейс-аналіз конфліктів в Україні, на Тайвані, Близькому Сході (для виявлення закономірностей поширення криз). Результати дослідження демонструють, що сучасні локальні конфлікти мають тенденцію до вертикальної ескалації через технологічну асиметрію, використання інформаційних маніпуляцій, втягнення союзників і порушення енергетичної, продовольчої та інституційної безпеки. Запропоновано авторську типологію факторів ескалації (інституційно-правові, інформаційно-технологічні, геоекономічні, альянсні та гуманітарні), яка дозволяє систематизувати ризики й застосовувати їх для прогнозування потенційно загрозливих осередків напруження. У висновках наголошується, що ефективне запобігання глобальним конфліктам потребує не лише реформи інституцій безпеки (зокрема ООН), а й побудови нової багатополлярної моделі безпекового регулювання з урахуванням технологічної етики, економічної взаємозалежності та транснаціональної відповідальності. КЛЮЧОВІ СЛОВА глобальні ризики, локальні конфлікти, ескалація, міжнародна безпека, геополітика, технологічний вплив, конфліктологія, багатополлярність.

e-ISSN 3041-2498

Public Management and Policy

<https://www.eu-scientists.com/index.php/pmap>

Global Risks of Local Conflict Escalation in the World System of International Relations

Denys Demidov ¹ *

¹ *Luhansk Taras Shevchenko National University (Ukraine). Doctoral student at the Department of Political Science and International Relations, PhD.*

* *Corresponding Author*, e-mail: denysdemidov@gmail.com

ARTICLE INFO

ABSTRACT

Research Article

DOI:

[10.70651/3041-2498/2025.7-8.03](https://doi.org/10.70651/3041-2498/2025.7-8.03)

Copyright © 2025
by author

This is an open access journal and all published articles are licensed under a Creative Commons Attribution—NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0)

The article provides a comprehensive analysis of the global risks of escalation of local conflicts in the transformed environment of international relations. The relevance of the study is determined by the increasing frequency and intensity of regional conflicts that have the potential to turn into large-scale crises with cross-border consequences, as well as the evolution of the instruments of their influence – from classical military-political mechanisms to hybrid forms that cover informational, economic, technological, and humanitarian dimensions. The purpose of the article is to identify the main factors of escalation of local conflicts to the global level, to typologize the forms of manifestation of such threats in the modern international system, and to analyze possible strategies to contain their spread. The study uses elements of structural-functional analysis, network modeling, index risk assessment, as well as conceptual provisions of ontological security theory and approaches to analyzing superpower strategies in regional conflicts. The research methods include comparative political analysis (to identify similarities and differences in the impact of various conflicts on global security), a systemic-structural approach (to model the typology of threats), content analysis of media sources (to quantitatively measure escalation trends), and case analysis of conflicts in Ukraine, Taiwan, and the Middle East (to identify patterns in the spread of crises). The results of the study demonstrate that modern local conflicts tend to escalate vertically due to technological asymmetry, the use of information manipulation, the involvement of allies, and the disruption of energy, food, and institutional security. The author proposes a typology of escalation factors (institutional-legal, information-technological, geo-economic, alliance, and humanitarian), which allows for the systematization of risks and their application to predict potentially threatening hotspots. The conclusions emphasize that effective prevention of global conflicts requires not only reform of security institutions (in particular the UN), but also the construction of a new multipolar model of security regulation that takes into account technological ethics, economic interdependence, and transnational responsibility.

KEYWORDS

global risks, local conflicts, escalation, international security, geopolitics, technological impact, conflict studies, multipolarity.

1. Вступ

У контексті посилюваної геополітичної турбулентності, підвищеної конфліктогенності регіонів і послаблення традиційних механізмів глобального управління проблема ескалації локальних конфліктів набуває особливої актуальності. Сучасні війни та протистояння, що виникають на обмежених територіях, дедалі частіше перетворюються на фактори глобального впливу, генеруючи системні ризики для міжнародної безпеки, економіки, гуманітарної стабільності та інституційної довіри. Прикладами цього стали повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну, збройне загострення на Близькому Сході [1], а також зростання напруження довкола Тайванської протоки.

Характерною особливістю сучасних конфліктів є їхня гібридність і багатовимірність, що виявляється в поєднанні воєнних дій, інформаційного впливу, економічного тиску, кібератак, діяльності приватних військових формувань і транснаціональних акторів. У таких умовах традиційні аналітичні моделі, зосереджені виключно на військових чи дипломатичних параметрах, виявляються недостатніми для повноцінного розуміння динаміки загроз. Це зумовлює потребу в розробленні комплексного міждисциплінарного підходу до вивчення процесів ескалації, який би враховував як структурні характеристики міжнародної системи, так і поведінкові аспекти суб'єктів геополітики.

Актуальність дослідження полягає в тому, що воно поєднує інструментарій типологізації ризиків, акторного аналізу та кількісної оцінки рівня напруженості (через індекси GPRHC, GPI, GTI), формуючи єдину аналітичну рамку для діагностики конфліктогенності. Такий підхід дозволяє виявляти джерела нестабільності, оцінювати масштаби потенційної ескалації, ідентифікувати вектори впливу різних акторів та прогнозувати сценарії трансформації міжнародного середовища. У ситуації послаблення універсальних міжнародних інституцій, підвищення ролі регіональних альянсів і зміни конфігурації глобальної влади, запропонована модель аналізу здатна слугувати ефективним інструментом як для академічного середовища, так і для практиків у сфері стратегічного планування та кризового реагування.

2. Огляд літературних джерел

У науковому дискурсі останніх років спостерігається зростання уваги до проблеми ескалації локальних конфліктів у глобальному вимірі, а також до впливу геополітичної нестабільності на економіку, безпеку та трансформацію міжнародного порядку. Аналітичне поле охоплює як концептуальні підходи до причин і форм конфліктів, так і емпіричні дослідження економічних наслідків воєнної й політичної турбулентності.

Так, С. Чан (S. Chan) у своєму дослідженні осмислює механізми поширення конфліктів через мережі союзників, акцентуючи на історичній контингентності, ефекті ланцюгової реакції та потенціалі ескалації, зокрема в разі загострення між США і Китаєм щодо Тайваню. Автор пропонує багаторівневу концептуалізацію трансформації локальних криз у глобальні загрози [2]. Проблему фінансових наслідків збройних конфліктів у фокусі геополітичного аналізу розглядають Н. Канцедал та співавтори (N. Kantsedal et al.). Дослідники доводять, що війна Росії проти України спричинила масштабні порушення у світових фінансових потоках, зростання цін на енергоносії та погіршення макроекономічного середовища, ускладнивши процес постпандемічного відновлення [3]. Інноваційний підхід до виявлення конфліктного напруження на основі аналізу даних GDELT пропонують Л. Ці та колеги (L. Qi et al.). Автори формалізують зміну індексу конфліктності в часі та просторі, демонструючи, як масиви відкритих даних можуть слугувати інструментом раннього попередження та стратегічного моніторингу [4].

Поглиблений аналіз локального інформаційного середовища здійснюють Є. Бондаренко та співавтори (Ye. Bondarenko et al.), які доводять, що геополітичні ризики, виявлені через російськомовні медіа, мають більш сильний негативний ефект на економіку РФ, ніж ті, що базуються на англомовних джерелах. Такий результат підкреслює значущість локального медіаполя в процесі оцінювання ризиків [5]. Питання суверенного ризику в умовах посилюваної напруженості на кордонах Європи аналізують А. Афонсо (A. Afonso), Дж. Алвес (J. Alves) та С. Монтейро (S. Monteiro). Автори констатують, що геополітична невизначеність значно впливає на фінансову стабільність держав, причому найбільш уразливими виявляються країни, які географічно або політично близькі до зон конфлікту [6].

Вплив геополітичного ризику на фінансові ринки в умовах глобальних криз вивчають М. Шейк та колеги (M. Shaik et al.). Проведений ними аналіз засвідчує, що дохідність фондових індексів, цін на нафту та золото суттєво змінюється під впливом конфліктів, а золото є найбільш стабільним активом із позицій інвесторів, які шукають захисні інструменти для збереження капіталу [7]. Питання стратегічного утримання та альтернативного врегулювання регіональних конфліктів набувають все більшої ваги в сучасних дослідженнях. Зокрема, М. Хеллер (M. Heller) та А. Бен-Зві (A. Ben-Zvi) аналізують поведінку великих держав у кризових ситуаціях на Близькому Сході, підкреслюючи їхню схильність уникати прямого військового втручання, застосовуючи натомість моделі обмеження й стримування [8]. Аналогічно А. Дей (A. Day) і М. Дойлі (M. Doyle) критично оцінюють ефективність багатосторонніх безпекових механізмів, доводячи їхню недостатню спроможність стримувати ескалацію локальних конфліктів і пропонуючи розгляд альтернатив: неформальних альянсів, односторонніх дій і гнучких політичних форматів втручання [9].

Концептуальну рамку для аналізу сучасних конфліктів формулює О. Цветков, який обґрунтовує потребу типологізації загроз у багатополлярному світі та розширення рівневого аналізу конфліктів. Особливе значення надається сек'юритизаційному підходу, концепції онтологічної безпеки та індексному аналізу як важливим інструментам сучасної конфліктології [10]. Науковці О. Пархомчук, О. Коппель і П. Пархомчук висвітлюють дуалістичний потенціал штучного інтелекту в конфліктах: з одного боку, це ескалація через автономну зброю, кібератаки, інформаційні впливи; з іншого – стабілізація шляхом прогнозування криз, гуманітарного аналізу та цифрової дипломатії. Підкреслюється необхідність міжнародного правового врегулювання для запобігання зловживанням [11].

Зміни в глобальному оборонному секторі аналізують К. Георге (C. Gheorghe C.) та О. Паназан (O. Panazan), які демонструють прямий зв'язок між загостренням конфліктів (Крим, Україна, Ізраїль–ХАМАС) та зростанням вартості акцій оборонних компаній, що свідчить про посилення інвестиційного інтересу до галузі як до інструменту захисту від ризиків [12]. Нарешті, Х. Коїдзумі (H. Koizumi) моделює мережеве розширення конфліктів на основі принципу «другого ворога – мій ворог». Це дозволяє виявити закономірності формування нових блокових протистоянь за логікою холодної війни, що підсилює актуальність досліджень із мережевого конфліктного моделювання [13].

Попри значну теоретико-практичну наповненість сучасних досліджень, окремі аспекти залишаються недостатньо висвітленими. Зокрема, ще не отримано вичерпних відповідей щодо характеру взаємодії цифрових технологій, геоекономічних чинників і ескалаційних патернів у контексті новітніх конфліктів у багатополлярному світі. У цьому зв'язку мета нашого дослідження полягає у виявленні комплексних механізмів загострення та деескалації конфліктів з урахуванням трансформації ролі міжнародних акторів, впливу технологічного чинника та змін інституційної архітектури глобальної безпеки.

3. Постановка завдання

Метою цього дослідження є наукове обґрунтування та розробка підходів до комплексного аналізу ризиків ескалації локальних конфліктів у сучасній міжнародній системі з урахуванням трансформацій глобальної безпеки, геополітичних індикаторів і ролі основних акторів. Основна увага зосереджена на виявленні структурних, інформаційних та асиметричних чинників, що сприяють перетворенню локальних протистоянь на загрози регіонального чи глобального масштабу.

4. Методи та матеріали

Дослідження ґрунтується на міждисциплінарному підході, що поєднує методи міжнародних відносин, безпекових студій і геополітичного аналізу. Теоретичну базу становить порівняльний аналіз основних парадигм (реалізм, лібералізм, конструктивізм), що дозволяє інтерпретувати конфліктогенність як багатовимірне явище в глобальному безпековому контексті. Для формалізованої оцінки ризиків було застосовано метод вторинного аналізу міжнародних індексів: Geopolitical Risk Index – High Concern (GPRHC), Global Peace Index (GPI) та

Global Terrorism Index (GTI). Збір статистичних даних здійснювався із відкритих джерел: сайтів Bank for International Settlements, IEP (Vision of Humanity), Matteo Iacoviello (Federal Reserve).

Метод контент-аналізу застосовувався до публікацій провідних міжнародних аналітичних центрів (Chatham House, RAND, SIPRI), а також до аналітичних оглядів щодо конфліктів у регіонах Європи, Близького Сходу та Азії.

Для візуалізації та систематизації було використано авторську типологію ризиків ескалації та матрицю взаємодії акторів, що дало змогу здійснити аналітичне моделювання конфліктного середовища. При аналізі кейсів конфліктів застосовувався метод сценарного прогнозування.

Такий методологічний підхід забезпечує комплексну оцінку факторів ескалації, дозволяє поєднати кількісні індексні дані з якісним оцінюванням геополітичного контексту та пропонує можливості для подальшого емпіричного дослідження на основі розроблених моделей.

5. Результати та обговорення

Дослідження конфліктів у системі міжнародних відносин спирається на широкий спектр теоретичних підходів, які по-різному трактують причини, динаміку та наслідки ескалацій. Реалізм, що домінував у класичній теорії міжнародних відносин, інтерпретує конфлікти як невіддільну частину анархічної структури міжнародної системи, де держави діють у власних інтересах, керуючись логікою сили та самозбереження. У цьому підході ризики ескалації локальних конфліктів до глобального рівня розглядаються через призму балансу сил і стримування [14]. Лібералізм натомість акцентує на ролі інституцій, економічної взаємозалежності та демократії як запобіжників конфліктів. Він передбачає, що за умов належного функціонування міжнародних організацій (ООН, ОБСЄ), а також розвитку норм міжнародного права, можна мінімізувати ризики дестабілізації навіть у конфліктогенних регіонах. Проте, як свідчить практика, інституційні механізми часто виявляються недостатньо ефективними в умовах асиметричних конфліктів [14]. Конструктивізм додає до аналізу суб'єктивні чинники: ідентичність, наративи, цінності та дискурси, що формують уявлення акторів про «іншого» та легітимізують насильство. З цієї перспективи, ризик виникнення або розширення конфлікту залежить не лише від матеріальних ресурсів чи політичних цілей, а й від символічного контексту, в якому формується поведінка держав та недержавних утворень [14].

У міждисциплінарному контексті поняття «конфліктогенності» визначається як сукупність факторів, що підвищують імовірність виникнення чи загострення конфліктної ситуації. Йдеться як про об'єктивні (ресурсна вразливість, слабкість інституцій), так і суб'єктивні (етнічна ворожнеча, історичні травми, зовнішнє втручання) передумови. Взаємодія цих факторів здатна активізувати ескалаційний потенціал конфлікту – його схильність переходити від локального до регіонального чи глобального масштабу [1]. Відповідно, міжнародна безпека в сучасному науковому дискурсі тлумачиться дедалі ширше – як не лише відсутність війни, а й стійкість до зовнішніх шоків, здатність запобігати конфліктам і долати їхні наслідки. Це стосується політичної, військової, інформаційної, екологічної, гуманітарної безпеки та інших компонентів, які в сукупності впливають на глобальну стабільність. Отже, ризик у міжнародних відносинах постає як імовірність реалізації несприятливого сценарію, що виходить за межі однієї держави та створює ланцюгові ефекти в ширшому безпековому середовищі. Його оцінювання потребує системного підходу, що враховує як матеріальні параметри (військовий потенціал, географічне положення), так і нематеріальні (політична культура, рівень довіри, конфліктна пам'ять) [5].

Проте навіть за наявності багатовимірних теоретичних підходів до розуміння природи конфліктів та ризиків залишається потреба у структурованій систематизації чинників, які безпосередньо сприяють ескалації локального конфлікту до рівня регіональної чи глобальної загрози. Виявлення таких чинників та їх типологізація дозволяє не лише глибше зрозуміти динаміку загроз, а й запропонувати інструменти оцінювання конфліктогенності окремих країн чи регіонів. У цьому контексті пропонується авторська класифікація ризиків ескалації локальних конфліктів, яка базується на принципі комбінування джерел загроз та механізмів їхнього впливу. Така типологія дозволяє окреслити не лише змістовну природу ризику, але й зони його потенційної глобалізації, тобто ступінь виходу за межі початкового конфлікту внаслідок ланцюгових реакцій, залучення міжнародних акторів, порушення регіонального

балансу тощо. Класифікацію ризиків ескалації локальних конфліктів наведено в таблиці 1.

Таблиця 1. Класифікація ризиків ескалації локальних конфліктів

Тип ризику	Сутність	Типовий механізм ескалації	Зона потенційної глобалізації
Геостратегічний	Розташування у стратегічно важливому регіоні або на перетині інтересів наддержав	Залучення військових альянсів, перегруповання сил	Балкани, Тайвань, Арктика
Геоекономічний	Вплив конфлікту на основні ресурси, логістику або глобальні ринки	Порушення ланцюгів постачання, зростання цін, економічна паніка	Перська затока, Суецький канал, Україна
Інституційний	Відсутність або слабкість механізмів мирного врегулювання	Вакуум сили, делегітимізація міжнародного права	Лівія, Ємен, Сирія
Інформаційний	Маніпуляції, дезінформація, використання кіберпростору для ескалації	Паніка, медійна ескалація, втручання у внутрішню політику інших країн	Косово, Венесуела, Грузія
Цивілізаційний	Конфлікти, укорінені в ідентичності, вірі	Довготривала поляризація, радикалізація, міграція	Палестина, Судан, М'янма

Джерело: авторська розробка.

Запропонована класифікація дозволяє оцінювати не лише ймовірність конфліктної ситуації, а і її ескалаційний потенціал, тобто здатність вийти за межі локального виміру й вплинути на архітектуру регіональної або глобальної безпеки. Такий підхід формує підґрунтя для побудови багатофакторних моделей моніторингу та раннього попередження, які в поєднанні з емпіричними інструментами вимірювання конфліктної динаміки можуть слугувати ефективною аналітичною базою для прогнозування глобальних ризиків.

Одним із таких інструментів, використаних у дослідженні, є Geopolitical Risk Index – High Concern (GPRHC), розроблений такими науковцями, як Д. Кальдара (D. Caldara) та М. Яковіелло (M. Iacoviello M.) [15]. Цей індекс є прикладом кількісного вимірювання геополітичної напруги в інформаційному просторі та ґрунтується на частотному аналізі згадок у провідних англійських медіа термінів. Згідно з вибіркою даних за період 1990–2025 рр. для країн, що беруть участь у ключових конфліктах сучасності (Україна, Росія, США, Китай, Туреччина), найбільш різке зростання індексу фіксується в лютому 2022 року – на фоні початку повномасштабної агресії Російської Федерації проти України (рис. 1).

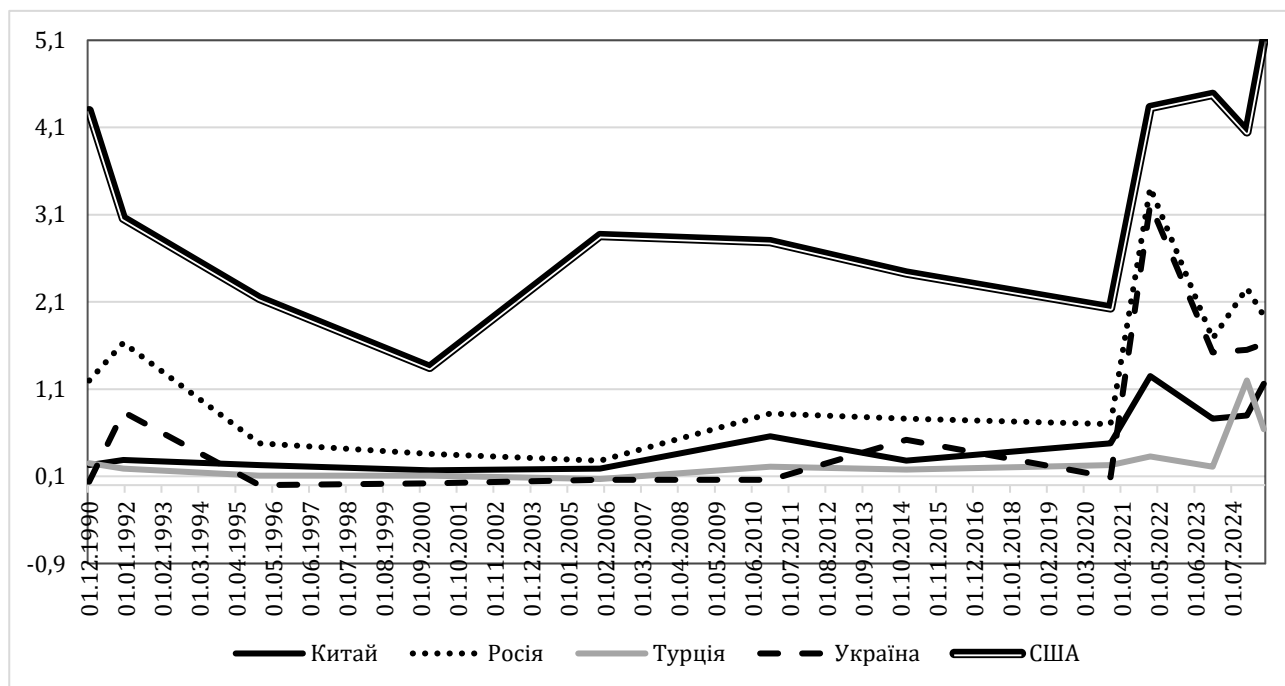

Рис. 1. Динаміка індексу геополітичного ризику GPRHC для України, Росії, США, Китаю та Туреччини у 1990–2025 рр.

Джерело: побудовано автором на основі [15].

Показники сягнули 3,22 для України, 3,41 для Росії та 4,33 для США. У червні 2025 року

спостерігається стійко високий рівень інформаційного напруження, особливо щодо США (5,09), що свідчить про тривале збереження глобального конфліктного фону.

Аналітичне зіставлення індексу з хронологією ескалацій свідчить про чутливість медійного середовища до моментів гострих геополітичних змін. Сплески ризику не лише відображають події, а й можуть відігравати роль у підсиленні напруження, створенні тиску на міжнародних акторів і формуванні інформаційної асиметрії. Це підтверджує необхідність комбінування кількісного індексного підходу з авторськими типологіями ризиків та матрицями акторної взаємодії.

Інформаційний компонент геополітичного напруження, зафіксований індексом GPRHC, дає уявлення про сприйняття ризиків у медійному просторі, однак потребує доповнення показниками, що вимірюють структурний рівень безпеки та миролюбності держав. У цьому контексті доцільним є залучення Global Peace Index (GPI) – складеного індикатора, що відображає рівень мирності в країнах світу на основі широкого спектра соціальних, політичних і військових чинників [16]. GPI розробляється Institute for Economics and Peace і є одним із найбільш авторитетних агрегованих індексів миролюбності, який дозволяє простежити стабільність, конфліктогенність і милітаризацію на глобальному рівні. Індекс враховує 23 кількісні та якісні показники, зокрема рівень внутрішньої та зовнішньої агресії, військові витрати, кількість біженців, рівень злочинності, політична нестабільність тощо. Кожен показник має вагу від 1 до 5 [16].

Варто зауважити, що чим нижчим є загальне значення індексу, тим вищий рівень миру в країні. Станом на 2025 рік індекс охоплює 163 країни, які разом представляють понад 99% населення планети. Для цілей дослідження було здійснено вибірковий аналіз країн із найнижчим і найвищим рівнем GPI, що дозволяє виявити парадоксальні прояви мирності та конфліктності у світовому просторі, а також зіставити показники з геополітичними індексами високої тривожності (GPRHC) (рис. 2).

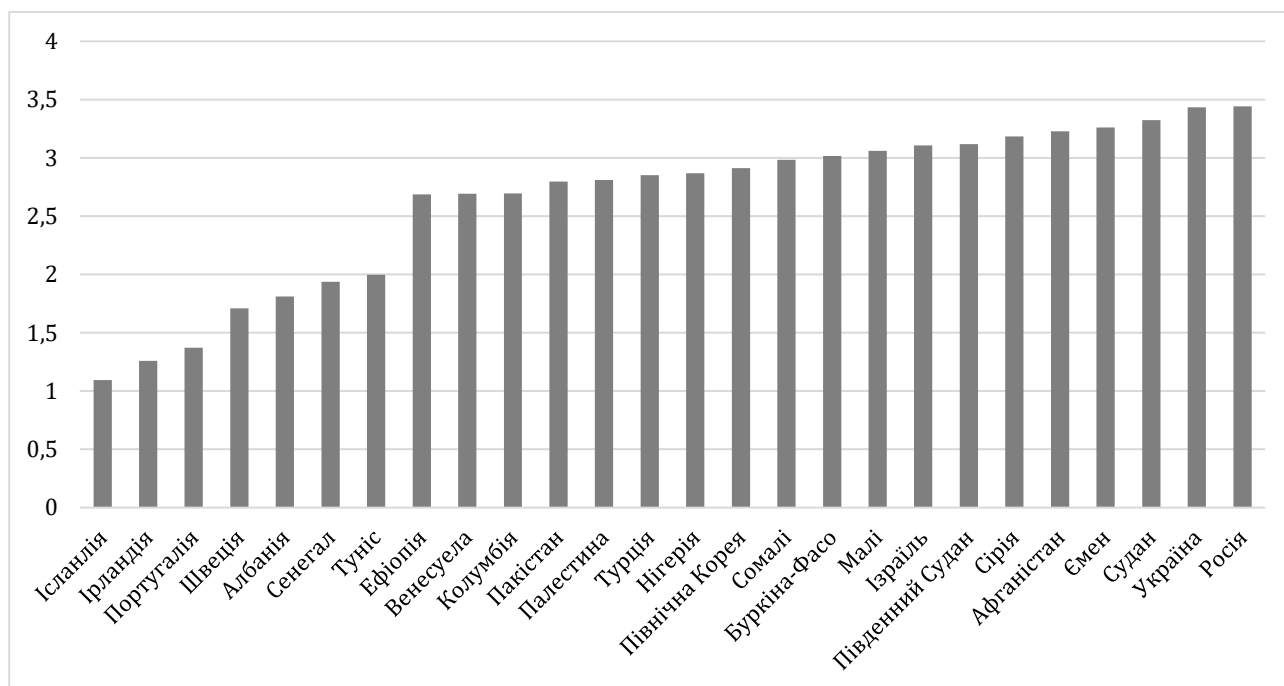

Рис. 2. Порівняльна шкала загального балу GPI у 2025 р.: від найбільш мирних до найризикованіших країн

Джерело: побудовано автором на основі [16].

Як видно з представлених даних, найвищий рівень мирності демонструють Ісландія (1,095), Ірландія (1,260), Португалія (1,371) – країни з високим рівнем політичної стабільності, низькими військовими витратами та відсутністю збройних конфліктів. Водночас найнижчі позиції займають Україна (3,434), Росія (3,441), Судан (3,323), Ємен (3,262), Афганістан (3,229), Сирія (3,184) – держави, які перебувають у стані активних бойових дій або мають тривалу історію внутрішніх конфліктів і гуманітарних катастроф.

Індекс GPI дозволяє не лише порівняти ступінь миролюбності, а й корелювати структурну

вразливість із динамікою геополітичної ескалації, фіксованою через інші індикатори, такі як GPRHC. Це підсилює аналітичну цінність комбінованого підходу до вивчення глобальних ризиків і формує основу для сценарного моделювання в наступних розділах.

Поряд із показниками миролюбності (GPI) та інформаційної напруги (GPRHC) важливим виміром сучасних геополітичних ризиків є Індекс глобального тероризму (Global Terrorism Index – GTI) [17] (рис. 3). Його створено Institute for Economics and Peace для комплексної оцінки рівня терористичної загрози в країнах світу з урахуванням як частоти, так і наслідків терористичних актів. Загальний бал GTI формується на основі чотирьох основних компонентів: кількість терористичних інцидентів, кількість загиблих, кількість поранених, кількість заручників. Кожен з показників нормується та агрегується в середньозважене значення за останні п'ять років, що дозволяє мінімізувати вплив короткострокових коливань і надати довготривалу оцінку рівня загрози.

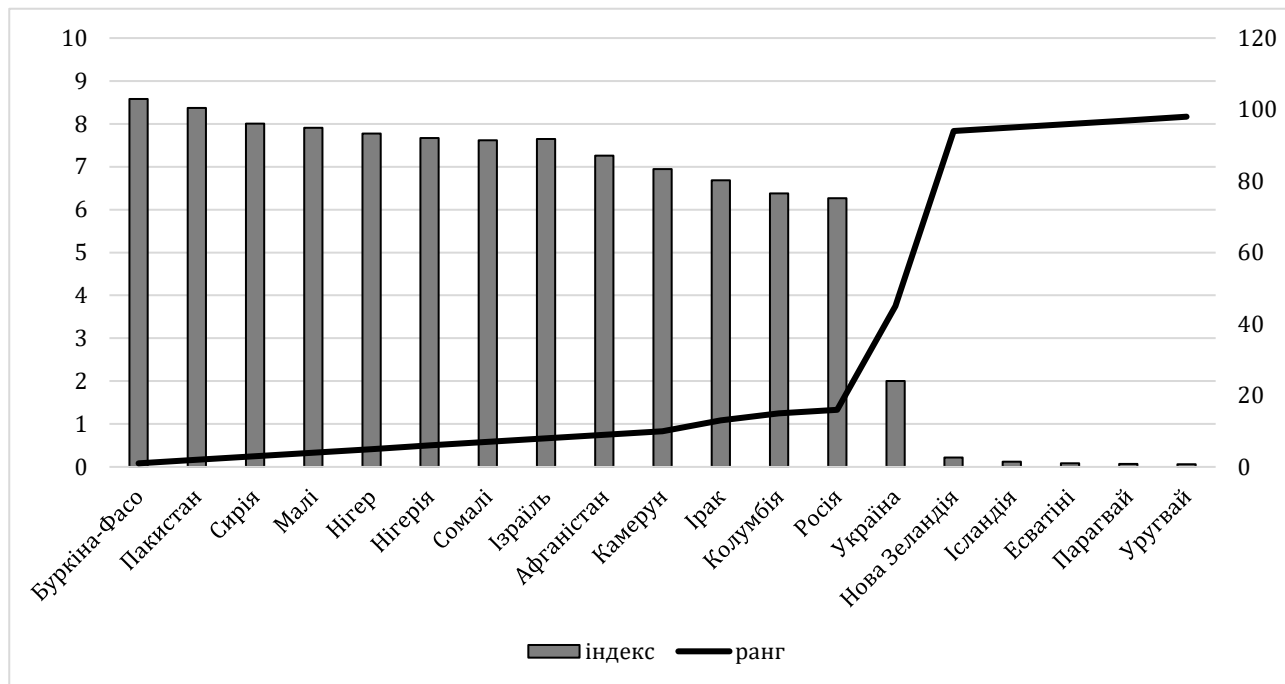

Рис. 3. Глобальний індекс тероризму (GTI) у 2024 році: країни з найвищими та найнижчими рівнями терористичної загрози

Джерело: побудовано автором на основі [17].

Станом на 2024 р. найвищі значення індексу зафіксовано в країнах, де спостерігається системна дестабілізація, збройні конфлікти, слабкість державних інституцій і висока активність терористичних угруповань. До першої десятки ввійшли: Буркіна-Фасо (8,581), Пакистан (8,374), Сирія (8,006), Малі (7,907), Нігер (7,776), Нігерія (7,658), Сомалі (7,614), Ізраїль (7,463), Афганістан (7,262), Камерун (6,944). Високі бали також мають Ірак, Індія, Колумбія та Росія, що свідчить про тривалу наявність терористичних загроз на фоні регіональних конфліктів або сепаратистських рухів. Водночас Україна посідає 45 місце з балом 2.003, що є середнім значенням у світовому рейтингу і відображає фіксовану, але не домінуючу роль терористичних дій у загальній конфліктній ситуації. Найнижчі рівні терористичної активності характерні для Ісландії (0,123), Нової Зеландії (0,217), Есватіні (0,087), Парагваю, Бахреїну, Уругваю (менше ніж 0,1).

Залучення GTI до аналітичної моделі дозволяє розширити оцінку конфліктогенності, інтегруючи параметри нетрадиційної, асиметричної загрози, що не завжди фіксується в класичних показниках збройних протистоянь. У поєднанні з GPI та GPRHC цей індекс утворює трикутник оцінювання геополітичної напруженості, де кожен компонент репрезентує окрему грань ризиків: структурну (GPI), інформаційну (GPRHC) та терористичну (GTI).

Такий комплексний підхід дає змогу не лише кількісно фіксувати рівень загроз, а й зіставляти їх з авторською класифікацією, уточнюючи джерело, характер і вектор можливого поширення конфлікту. Наприклад, геостратегічні ризики корелюють із піками GPRHC у контексті міжнародної уваги до зони протистояння; гео економічні – зі зниженням

миролюбності за GPI в регіонах, де дестабілізація порушує логістичні або енергетичні ланцюги; інформаційні ризики прямо пов'язані з динамікою GPRHC у цифровому середовищі; цивілізаційні – із високими балами GTI у країнах з ідеологічною чи етноконфесійною поляризацією.

Отже, поєднання індексного оцінювання з типологією ризиків дає можливість здійснювати багатогранну діагностику конфліктного середовища, виявляти потенційні точки ескалації та адаптувати аналітичні моделі до особливостей кожного регіону. Водночас навіть найточніші аналітичні інструменти втрачають ефективність у разі структурної вразливості самої міжнародної системи, яка задає рамки реагування на конфлікти та визначає ступінь їхнього перетворення з локальних на глобальні.

На тлі зростання кількості локалізованих збройних зіткнень, що швидко набувають транскордонного виміру, спостерігається деградація універсальних інститутів глобального врегулювання. Організації, які історично були гарантами стабільності, зокрема ООН та ОБСЄ, виявляють обмежену ефективність у реагуванні на конфлікти нового типу. Особливо виразною є нереформованість Ради Безпеки ООН, де право вето дедалі частіше блокує миротворчі ініціативи в найгостріші періоди ескалації [18; 19]. Натомість спостерігається посилення ролі регіональних альянсів і коаліцій інтересів, таких як NATO, AUKUS, BRICS, які, хоча й не є універсальними за природою, демонструють більшу мобільність у формуванні відповідей на регіональні загрози. Це трансформує не лише архітектуру безпеки, а й розподіл впливу між державами, що прагнуть грати роль нових полюсів сили в багатополюсному світі [18; 19]. Паралельно змінюється й характер сучасних конфліктів. Якщо раніше домінували міждержавні війни з використанням регулярних армій, то нині дедалі більше поширюються гібридні конфлікти [20], які поєднують традиційні військові засоби з інформаційними, кібератаками, економічним тиском, участю приватних військових компаній (далі – ПВК) та проксі-структур. Це зрушення в природі конфліктів вимагає не лише нових аналітичних методів, а й переосмислення ролі та відповідальності різних груп акторів, що впливають на динаміку ескалації.

У такому контексті доцільним є застосування матриці взаємодії акторів (табл. 2) у процесі ескалації конфлікту, що дозволяє системно оцінити механізми впливу локальних, регіональних і глобальних суб'єктів у військовій, дипломатичній та економічній сферах.

Таблиця 2. Матриця взаємодії акторів у процесі ескалації конфлікту

Рівень актора	Військовий вплив	Дипломатичний вплив	Економічний вплив
Локальний	Збройні зіткнення, операції регулярної армії, діяльність ПВК, контроль територій	Участь у переговорах, ультиматуми, вимоги автономії	Захоплення/контроль ресурсів, внутрішні санкції
Регіональний	Постачання зброї, навчання сил, військові бази в зоні конфлікту	Посередництво, регіональні миротворчі місії, тиск через альянси	Енергетичний шантаж, торговельні перешкоди, блокади
Глобальний	Інтервенції, підтримка проксі-гравців, ядерне стримування	Рішення Ради Безпеки ООН, санкційна дипломатія, коаліції	Фінансові санкції, SWIFT-обмеження, замороження активів

Джерело: авторська розробка.

Матриця дає змогу структуровано проаналізувати внесок кожного рівня суб'єктів у процес ескалації та виявити основні механізми посилення конфліктного потенціалу або, навпаки, стримування насильства. Вона також демонструє, що не всі інструменти є симетричними за наслідками, зокрема локальний військовий тиск часто потребує лише регіонального дипломатичного реагування, а глобальне економічне втручання можливе в разі виникнення міжнародного резонансу. Поєднання такої матриці з авторською класифікацією ризиків і даними індексів (GPR, GPI, GTI) формує єдину аналітичну рамку, яка дозволяє оцінювати як джерело, так і масштаби ризику, а також вектори впливу акторів на його еволюцію. Визначення характеру загроз, рівня їхньої медійної помітності, ступеня миролюбності держав та активності терористичних структур створює умови для багатовимірного аналізу конфліктогенних ситуацій.

Для верифікації ефективності запропонованого підходу доцільно звернутися до емпіричних кейсів, які вже продемонстрували трансформацію локальних конфліктів у глобальні безпекові кризи. Такі приклади дозволяють не лише конкретизувати прояви ризиків, але й простежити роль основних акторів та інструментів ескалації, підтверджуючи релевантність

типологізації та матричних залежностей.

Повномасштабне вторгнення РФ в Україну у 2022 р. зумовило енергетичну та продовольчу кризу на глобальному рівні. За даними Міжнародного енергетичного агентства, вторгнення спричинило значний стрибок цін на газ і нафту, що позначилося на енергетичній безпеці Європи та загальносвітовій макроекономіці. Крім того, війна спричинила колапс експорту зерна з України (понад 30 % світових постачань), що призвело до продовольчої нестабільності в країнах, що її імпортують. Такі явища спричинили перегляд безпекових архітектур – ЄС швидко напрацював пакет оборонного бюджету (€2 трлн), тривають постачання озброєнь (зокрема Patriot) та санкції проти РФ [21].

Збройний напад ХАМАСу на Ізраїль 7 жовтня 2023 року та подальша військова операція Ізраїлю в Секторі Газа спричинили масштабну гуманітарну кризу, яка загрожує життю понад 2 мільйонів людей через нестачу пального, води та медичних послуг. Існує висока ймовірність розширення конфлікту за межі Гази, зокрема через активізацію бойових дій з боку «Хезболли» на півночі Ізраїлю та можливу ескалацію за участю Ірану. За оцінками аналітиків Middle East Institute та Wilson Center, ці події створюють передумови для ширшого регіонального конфлікту, що може дестабілізувати основні транспортні маршрути (Червоне море, Суецький канал) і суттєво вплинути на глобальні енергетичні та продовольчі ринки [22].

Потенційний конфлікт у Тайванській протоці становить серйозну загрозу для глобальних ланцюгів постачання, особливо у сфері високих технологій: майже 20 % світової торгівлі морем проходить через Тайванську протоку, а Тайвань забезпечує близько 60 % виробництва передових мікрочипів. Це створює ризик фінансових викликів, банкрутства цілих промислових секторів та дестабілізації глобального виробництва, формуючи критичний енергетично-економічний вузол. Конфлікт у регіоні може призвести до зменшення ВВП Азіатсько-Тихоокеанських країн на 10–33 %. Тайвань наразі нарощує зв'язки зі Східною Азією (New Southbound Policy) для диверсифікації економічної залежності від Китаю [23].

Представлені кейси демонструють, що жоден сучасний конфлікт не існує у вакуумі, і локальні зіткнення мають потенціал генерувати глобальні ланцюгові ефекти – економічні, гуманітарні, інституційні. Це актуалізує потребу не лише в інструментах поточної оцінки, але й у сценарному аналізі подальшої еволюції міжнародної системи, який дозволяє оцінити можливі траєкторії розвитку глобального безпекового порядку.

На тлі збільшуваної кількості конфліктів із транскордонними наслідками, зниження ефективності універсальних міжнародних інститутів і переорієнтації геополітичних альянсів постає об'єктивна необхідність моделювання можливих сценаріїв подальшої трансформації міжнародної безпекової архітектури. Такий підхід дозволяє не лише оцінити ймовірність поглиблення або стримування глобальних ризиків, а й визначити основні чинники впливу на майбутній порядок – від балансу сил до ефективності регіональних коаліцій. У дослідженні запропоновано три базові сценарії розвитку міжнародної системи, які відрізняються за рівнем інтегрованості, адаптивності та конфліктності (табл. 3).

Таблиця 3. Сценарії еволюції міжнародної системи в умовах конфліктогенності

Сценарій	Характеристика	Основні риси	Імовірність реалізації (2025–2035 рр.)
Песимістичний	Глобальна фрагментація: зростання багатополюсності без дієвих механізмів стримування	Недієздатність ООН, конкуренція альянсів, гонка озброєнь, ослаблення міжнародного права	Висока в разі поглиблення конфліктів
Імовірний	Адаптивна багаторівнева система безпеки з домінуванням регіональних механізмів	Посилення ролі НАТО, AUKUS, ASEAN; гібридна дипломатія; вибіркові коаліції замість універсальних інституцій	Найбільш імовірний у середньостроковій перспективі
Оптимістичний	Інституційна реконфігурація глобального порядку	Реформування ООН (РБ, право вето), поява нових форматів (G20+, BRICS+), зміцнення норм міжнародного права	Обмежена, але стратегічно необхідна

Джерело: авторська розробка.

У межах песимістичного сценарію зберігається тенденція до фрагментації міжнародного середовища, де послаблення глобального управління призводить до конфліктної конкуренції між регіональними блоками. Така модель супроводжується частковою легітимацією сили,

посиленням ізоляціонізму й використанням економіки як інструменту тиску. Імовірний сценарій передбачає поступову адаптацію до сучасних ризиків шляхом активізації регіональних механізмів стримування та часткової інституційної перебудови. Замість універсальних форматів (які втрачають легітимність) домінують регіональні платформи (наприклад, НАТО або AUKUS) з функціями швидкого реагування та коаліційного управління. Оптимістичний сценарій передбачає перезапуск глобального порядку через реформу основних інституцій (зокрема Ради Безпеки ООН), створення нових глобальних форматів співпраці, інклюзивних для країн Глобального Півдня, та відновлення ефективності міжнародного права як базового елемента стримування конфліктів.

Таким чином, запропоновані сценарії окреслюють можливі траєкторії розвитку міжнародної системи в умовах посилюваної конфліктогенності та нестабільності глобального порядку. Вони демонструють, що характер відповіді міжнародної спільноти на сучасні виклики визначатиме не лише інтенсивність локальних протистоянь, а й загальну конфігурацію світової безпеки в найближчі десятиліття. Здатність до інституційної адаптації, розвиток регіональних форматів кооперації та відновлення довіри до міжнародного права є основними умовами зменшення ризиків ескалації конфліктів та стабілізації глобального середовища.

6. Висновки

У сучасних умовах посилюваної геополітичної турбулентності та системної нестабільності локальні конфлікти дедалі частіше набувають ознак глобальних дестабілізаційних чинників, формуючи нову конфігурацію міжнародної безпеки. Проведене дослідження дало змогу розробити комплексну аналітичну рамку, що містить авторську класифікацію ризиків, індексні інструменти (GPRHC, GPI, GTI), матрицю акторної взаємодії та сценарний прогноз еволюції системи.

Наукова цінність підходу полягає в поєднанні кількісного аналізу ризиків і якісної типологізації загроз, що дозволяє діагностувати не лише джерела та масштаби конфліктогенності, а й вектори її трансформації у глобальний вимір. Прикладне значення отриманих результатів полягає в можливості адаптації представленої моделі для систем запобігання, стратегічного планування безпекової політики та антикризових рішень як на національному, так і міжнародному рівнях.

Проаналізовані кейси, зокрема Україна, Близький Схід, Тайвань, підтвердили, що відсутність ефективних механізмів стримування ескалації здатна призвести до багатоаспектних наслідків: економічних, енергетичних, гуманітарних, інституційних. Водночас запропоновані сценарії демонструють, що навіть у багатополюсному й фрагментованому світі зберігається потенціал для адаптації через гнучкі механізми стримування, коаліційне управління ризиками та реформування інституцій глобального порядку.

Подальші дослідження можуть бути спрямовані на побудову регіональних індексів конфліктогенності, розширення кількісної бази на основі супутникового моніторингу, кіберпоказників та соціальних медіа, а також розробку інтерактивних карт ризиків з урахуванням взаємодії акторів у реальному часі.

References

1. Kravchuk, N., & Badiuk, K. (2024). Neopolitychni ta heoekonomichni naslidky suchasnykh mizhnarodnykh zbroinykh konfliktiv [Geopolitical and geo-economic consequences of modern international armed conflicts]. *Visnyk Ekonomiky – Journal of Economics*, (4), 52–66. <https://doi.org/10.35774/visnyk2023.04.052> (in Ukrainian)
2. Chan, S. (2025). *Fuses, chains, and backlashes: China, the United States, and the dynamics of conflict contagion and escalation*. Oxford. <https://doi.org/10.1093/9780197812907.001.0001>
3. Kantsedal, N., Chernenko, K., Dugar, T., Leha, O., Yaloveha, L., & Priyda, T. (2023). Impacto de la invasión rusa a Ucrania en las finanzas mundiales [Impact of Russia's invasion of Ukraine on world finance]. *Cuestiones Políticas*, 41(78), 662–677. <https://doi.org/10.46398/cuestpol.4178.45> (in Spanish)
4. Qi, L., Qin, K., Luo, P., Yao, B., & Zhu, Z. (2021). 基于GDELT新闻数据的冲突强度定量表达及冲突事件检测研究 [Quantitative expression of conflict intensity and conflict event detection based on GDELT news data]. *Journal of Geo-Information Science*, 23(11), 1956–1970. <https://doi.org/10.12082/dqxkx.2021.210172> (in Chinese)

5. Bondarenko, Ye., Lewis, V., Rottner, M., & Schüler, Y. (2024). Geopolitical risk perceptions. *Journal of International Economics*, (152), 104005. <https://doi.org/10.1016/j.jinteco.2024.104005>
6. Afonso, A., Alves, J., & Monteiro, S. (2024). Beyond borders: Assessing the influence of geopolitical tensions on sovereign risk dynamics. *European Journal of Political Economy*, (83), 102550. <https://doi.org/10.1016/j.ejpoleco.2024.102550>
7. Shaik, M., Jamil, S. A., Hawaldar, I. T., Sahabuddin, M., Rabbani, M. R., & Atif, M. (2023). Impact of geo-political risk on stocks, oil, and gold returns during GFC, COVID-19, and Russian–Ukraine War. *Cogent Economics & Finance*, 11(1), 2190213. <https://doi.org/10.1080/23322039.2023.2190213>
8. Heller, M. A., & Ben-Zvi, A. (2019). Crisis avoidance and conflict resolution: The superpowers and the Middle East. In *Conflict Management in the Middle East*. New York. <https://doi.org/10.4324/9780429046148-4>
9. Day, A. R., & Doyle, M. W. (2019). *Escalation and intervention: Multilateral security and its alternatives*. New York. <https://doi.org/10.4324/9780429038709>
10. Tsvietkov, O. (2021). Strukturyzatsiia analizu mizhnarodnykh konfliktiv ta zahroz [Structuring the analysis of international conflicts and threats]. *Zovnishni spravy – External affairs*, 31(5), 52–60. [https://doi.org/10.46493/2663-2675.31\(5\).2021.52-60](https://doi.org/10.46493/2663-2675.31(5).2021.52-60) (in Ukrainian)
11. Parkhomchuk, O. S., Koppel, O. A., & Parkhomchuk, A. D. (2025). Shtuchnyi intelekt u dynamitsi mizhnarodnykh konfliktiv: analiz eskalatsiinykh i stabilizatsiinykh efektiv [Artificial intelligence in the dynamics of international conflicts: Analysis of escalation and stabilizing effects]. *Rehionalni studii – Regional studios*, (49), 149–155. <https://doi.org/10.32782/2663-6170/2025.41.24> (in Ukrainian)
12. Gheorghe, C., & Panazan, O. (2024). Investigating the effect of geopolitical risk on defense companies' stock returns. *Heliyon*, 10(24), e40974. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2024.e40974>
13. Koizumi, H. (2023). Escalation of a local conflict into a Cold War. *Humanities and Social Sciences Communications*, (10), 648. <https://doi.org/10.1057/s41599-023-02194-9>
14. Siryi, S. (2007). Osoblyvosti lokalnykh viin i voienykh konfliktiv v umovakh hlobalizatsii [Features of local wars and military conflicts in the context of globalization]. *Politychnyi menedzhment – Political management*, (2), 144–154. <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/8857/14-Sirui.pdf> (in Ukrainian)
15. Caldara, D., & Iacoviello, M. (2022). Measuring geopolitical risk. *American Economic Review*, 112(4), 1194–1225. https://www.matteoiacoviello.com/gpr_country.htm#country
16. *Global Peace Index 2025: Identifying and measuring the factors that drive peace* (2025). Institute for Economics & Peace. Sydney. <https://www.visionofhumanity.org/wp-content/uploads/2025/06/Global-Peace-Index-2025-web.pdf>
17. *Global Terrorism Index 2025: Measuring the impact of terrorism* (2025). Institute for Economics & Peace. Sydney. <https://www.visionofhumanity.org/wp-content/uploads/2025/03/Global-Terrorism-Index-2025.pdf>
18. Archibugi, D. (2024). Reforming the UN Security Council: Enlargement is not enough. *Democracy Without Borders: website*. <https://www.democracywithoutborders.org/36950/reforming-the-un-security-council-enlargement-is-not-enough/>
19. Hathaway, O. A., & Patrick, S. (2024). Can the UN Security Council still help keep the peace? Reassessing its role, relevance, and potential for reform. *Carnegie Endowment for International Peace: website*. <https://carnegieendowment.org/posts/2024/07/can-un-security-council-still-help-keep-the-peace>
20. Countering hybrid threats (2024). *NATO: website*. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_156338.htm
21. Welsh, C. (2024). Russia, Ukraine, and Global Food Security: A Two-Year Assessment. *Center for Strategic and International Studies: website*. <https://www.csis.org/analysis/russia-ukraine-and-global-food-security-two-year-assessment>
22. Tabler, A. J. (2023). Gaza war shows heightened risk of escalation in the region. *The Washington Institute for Near East Policy: website*. <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/gaza-war-shows-heightened-risk-escalation-region>
23. Lin, B., Hart, B., Funaiolo, M. P., Lu, S., & Tinsley, T. (2024). How China could blockade Taiwan (Part 2 of a ChinaPower Series). *Center for Strategic and International Studies: website*. <https://features.csis.org/chinapower/china-blockade-taiwan/>